

TÜRKİYE’DE TARIM SEKTÖRÜNDE KADIN- ERKEK ÜCRET ADALETSİZLİĞİ: TRB1 BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Ayşe Esra PEKER¹

İlkay SALTİK²

Geliş Tarihi: 20/04/2020

Kabul Tarihi: 21/04/2020

ÖZET

Günümüzde birçok sosyal bilimci tarafından yapılan çalışmaların öncelikli konularının arasında yoksulluk olgusu sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde yoksulluk olgusunun kapsamında değişimler yaşansa da, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, yoksulluk birçok ülke için halen küresel bir sorun olmaya devam etmektedir. Türkiye’de yoksullukla mücadele politikaları oldukça geniş bir perspektifte değerlendirilmektedir. Ancak ülkemizde yoksullukla mücadeleye yönelik oluşturulan politikalar içerisinde belki de en önemli yeri kırsalda kadın yoksulluğu sorunsalı oluşturmaktadır. Unutulmamalıdır ki kırsal alanlarda yaşanan yoksulluk en fazla kadınları ve çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca kırsal kesimde aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla çalışan kadınların büyük bir çoğunluğu ya ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta ya da ücretli olarak çalışsa dahi cinsiyet ayrımcılığı anlayışının hâkim olması nedeniyle aynı işi yapmasına rağmen erkeklere nazaran daha düşük ücret ile çalışmak durumunda kalmaktadır. Ulusal ve uluslararası boyutta çok sayıda yasal düzenlemeye rağmen din, dil, ırk, yaş, cinsiyet, eğitim gibi pek çok nedene dayandırılarak; açık ya da gizli ayrımcılık sonucu kadınlar eşit olmayan konumlarda istihdam edilmekte ve bu durum

¹Dr. Öğretim Üyesi, Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, esrapeker@firat.edu.tr, Orcid : 0000-0002-0237-2196

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, ilkysltk@gmail.com, Orcid : 0000-0002-3010-0286

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği

en önemli toplumsal sorunlardan birini oluşturmaktadır. Literatürde kadın erkek ücret adaletsizliği konusunda çok sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak çalışmaların büyük bir çoğunluğu kadın erkek ücret adaletsizliği konusunu kavramsal perspektifte ya da sadece istatistiksel karşılaştırmalar yaparak değerlendirmiştir. Bu bağlamda çalışmada TRB1 Bölgesi tarım sektöründe kadın erkek ücret adaletsizliğinin varlığı tespit edilerek sorunun gerekçeleri ortaya konması hedeflenmiştir. Çalışmanın özgün yönünü, konunun TRB1 (Elazığ, Bingöl, Malatya, Tunceli) Bölgesi’nde tarım sektöründe faaliyet gösteren işverenlere yönelik uygulanan mülakat yöntemi ile değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Çalışmanın bölgesel düzeyde ve sektör uygulamalı olması nedeniyle kadın erkek ücret adaletsizliğine yönelik daha etkin politika önerilerinin geliştirilmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelime: Kadın Erkek Ücret Adaletsizliği, Tarım Sektörü, TRB1 Bölgesi

In Turkey, Female –Male Wage Injustice In Agricultural Sector: The Case Of Trb1 Region

ABSTRACT

Among the prioritized subjects of the studies conducted by many social scientists at the present time, the phenomenon “poverty” often comes to our face. Although changes were experienced in the scope of the phenomenon poverty in historical process, whatever the developedness level of countries is, poverty is still continuing to be global problem for many countries. In Turkey, policies of struggling with poverty are evaluated in a highly wide perspective. However, among the policies formed for struggling with poverty in our country, perhaps, the female poverty that is problematic in rural areas forms the most important place. It should not be forgotten that the poverty experienced in rural areas mostly affect women and children in negative direction. In addition, a large majority of the women working to make contribution to family budget in rural section work as either unpaid family worker or, even if they work as wage-earner, they have to work with lower wage compared to men due to the fact that gender discrimination prevails even though they have the same function like men. Despite a number of arrangements in national and international dimension, based on many reasons such as language, religion, race, age, gender, and education, as a result of explicit or implicit discrimination, women are employed in unequal positions, and this case forms one of the most important social problems. However, a large majority of the studies evaluated the issue of female –male wage injustice in a conceptual perspective or only making statistical comparisons. In this context, in the study, identifying the presence of female- male wage injustice in agricultural sector of TRB1 region (Elazığ, Bingöl Malatya, Tunceli), it was targeted to introduce the reasons for problem. Evaluating the issue with an interview made with employers being active in agricultural sector of TRB1 region forms the original aspect of the study. Due to the fact that the study is sector- applied and at regional level, it is thought that developing more effective policy suggestions for female- male wage injustice will be possible.

Keywords: Female –Male Wage Injustice, Agricultural Sector, TR B1 Region

GİRİŞ

Ataerkil toplumların tümünde geleneksel ideolojinin hakim olması nedeniyle iş bölümlerinde kadınlar öncelikle ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu tutulmuş, bu nedenle de üretim dışında bırakılmış ve toplumsal cinsiyet kabulüne göre düşünce ve davranış kalıpları içerisinde yaşamlarına devam etmek durumunda kalmışlardır (Duruoğlu, 2007; 62). Cinsiyet kavramı bireylerin genetik, biyolojik yada fiziksel özelliklerini içeren bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet ise kavramın biraz daha genişletilerek toplumun bireylere yüklediği görevler, sorumluluklar ve beklentilerini kapsamaktadır (Atıl Yörü, 2009: 352). Bir başka ifade ile toplumsal cinsiyet bireylerin cinsiyetlerine bağlı olarak sahip olduğu haklar, yapması gereken davranışlar yada toplumdaki beklentilere şekil veren bir unsur olarak ifade edilebilmektedir (Ecevit, 2003; 83).

Günümüzde gelişmiş ülkelerde kadınların istihdam rakamlarındaki seyri yüksek olsa da, gelişmekte olan yada azgelişmiş ülkelerde kadınların toplum içinde ikinci dereceden emek kaynağı olarak kabul edilmesi kabulünün geçerliliğini sürdürdüğü görülmektedir. Bunun yanı sıra kadınların üretime dahil edilmeleri durumunda dahi ev işlerine olan yükümlülüklerinin de devam etmek durumunda kaldıkları da burada unutulmaması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır (Belet, 2013: 204).

Kadınların ekonomik hayata dahil olmaları durumunda karşılaştıkları sorunlar işgücü piyasasında devam etmekte olup, işe alınma süreçleri, terfi edilmeleri ve ücretlendirilmelerinde de farklı uygulamaların yaşandığı görülebilmektedir (Biçerli, 2005: 238). Yoksulluğun olumsuzluklarından en çok etkilenen kadınların işgücüne katılımının sağlanması ülkelerin kalkınma seviyelerinin yükseltilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Kadınların işgücü piyasasına dahil olmaları ayrıca toplum içinde kadının, hem sosyal hem de ekonomik özgürlüğünü kazanmasına açısından da büyük önem arz etmektedir (Kılıç, Öztürk, 2014; 108).Ekonomilerde sürdürülebilir büyümenin gerçekleşebilmesi ancak insan merkezli işgücü piyasalarında kadınların ve erkeklerin eşit katılımının sağlanması ile mümkün olmaktadır. İşgücü rakamlarına bakıldığında da bu rakamlarda ciddi dengesizliklerin geçerli olduğu görülmektedir.(Peker ve Kubar, 2012; 123). Bu bağlamda çalışmada toplumsal cinsiyet temeline dayanan kabulün tarım sektörüne

etkileri ele alınmak istenmiştir. Yoksulluk rakamlarında yüksek paya sahip olunan kırsal kadınlar için sektörde kadın erkek ücret adaletsizliği konusunu TRB1 Bölgesi için ele alınmıştır. Çalışmada mülakat yöntemi esas alınmış, sorulardan alınan cevaplar kategorize edilerek mevcut durum ortaya konmak istenmiştir. Kadın erkek ücret adaletsizliği konusunu teorik olarak esas alan birçok çalışma literatürde yer almaktadır. Bu çalışmanın hem bölgesel bir nitelik taşıması hem de konunun sektörel olarak mülakat yöntemi ile değerlendirilmesi çalışmanın etkin yönünün ortaya koymaktadır.

1. Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği

İnsanların yaşamları boyunca oluşan ihtiyaçlarını karşılaması için bir ilişki ve etkileşim içerisinde olması ancak ortak kültürü oluşturan toplumlar ile mümkündür. Unutulmamalıdır ki bireyler kümeleri, kümeler ise toplumları oluşturmaktadır (Fichter, 2004). Toplumlar içinde bireylerin cinsiyetlerine göre görev ve sorumluluklarının toplumsal cinsiyet algısına göre şekillendiği görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı oldukça geniş perspektifli bir kavram olup bireylerin cinsiyet farklılıklarına göre toplumsal olarak kurulan ve öğrenilen kalıplardan oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyetin esas alındığı çalışmalarda amaç “kadınların dahil edilmesi” değil, cinsiyet temeline dayanarak uygulanan ayrımcı tutumların ortaya konmasıdır (Özaydınlık, 2014; 94).

Kadınların işgücü piyasasına girmesi ilk kez üretimin örgütlenmesi ihtiyacının olduğu Sanayi Devrimi sürecinde oluşmuştur. Devrim ile birlikte istihdam edilen kadınlar ezilen sınıfı oluşturmuş, düşük ücret karşılığında emek piyasasına giriş yapmıştır. Kadınların tarım sektörü dışında daha çok hizmet sektöründe yer alarak evden ve ücretsiz aile işçiliğinden ve tarımsal alanların dışına çıkmışlardır. Fakat niteliksiz işgücü olmaları sebebiyle uzun çalışma saatleri ve düşük ücretlerle erkek işgücünün ikamesi olarak kabul edilmişlerdir (Yılmaz vd., 2008: 91).

Türkiye’de yapılan birçok araştırmada cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği kapsamında kadın-erkek arasında ücret farkı ve bu farkın nedenleri araştırılmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalardan biri olan Dayioğlu ve Kasnakoğlu (1997) çalışmasında 1987 yılı hanehalkı gelir dağılımı ve harcama anketini kullanarak kamu sektöründe cinsiyete göre ücret

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği

farklılığının yok denecek kadar az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tansel (1999), 1994 yılı hanehalkı harcama anketlerini kullanarak yaptığı çalışmasında ise kamuda çalışan kadın ve erkeklerin ücretlerinin benzerlik gösterdiğini ancak özel sektörde büyük ücret farklılıklarının yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda devlete bağlı işletmelerde ücret düzeyinin özel sektörde çalışanlara kıyasla daha yüksek olduğunu ifade edilmektedir. Selim ve İlkkaracan (2002), 1994 Türkiye Hane Halkı İşgücü Anketi’ni analiz ederek yaptıkları çalışmasında ise cinsiyete dayalı ücret farklılıklarının kadınların eğitim, deneyim ya da iş düzeylerinin erkeklerle oranla düşük olmasından kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Kiren Gürler ve Üçdoğruk (2007), 2002 yılı hanehalkı bütçe anketi verilerini kullanarak yapılan çalışmada ise Türkiye’de kadın-erkek arasında ciddi boyutlarda ücret ayrımcılığının olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışmada kadınların eğitim düzeyinin artırılmasının ücret ayrımcılığının azaltılmasında önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kaya ve Selim (2018) çalışmasında 2015 yılı hanehalkı işgücü anketi verilerini kullanarak özel sektörde yapmış oldukları çalışmada; erkeklerin ortalama ücretlerinin kadınların ortalama ücretlerinden daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu da kadınların çalışma ortamlarını kötü yönde etkileyerek çalışma yaşamından dışlanması, işgücüne katılamama veya işgücü piyasasını terk etme, işgücü piyasasında ayrımcılığa maruz kalma biçimlerinde kendini göstermektedir. Geleneksel değerlerin ve ataerkil aile yapısının kadını çalışmaktan alıkoyduğu, ya da çalışmamanın kadınların kendi tercihleri olduğu yönündeki açıklamalar, çalışma yaşamından dışlanmayı analiz etmede önemli olmakla birlikte yetersiz kalmaktadır (Ecevit, 1995: 120) çalışma yaşamından dışlanan kadın beraberinde işsizlik sorununu getirmektedir. İşsizlikle mücadelede kısmi süreli çalışma oldukça etkilidir. Ancak Türkiye’de kısmi süreli çalışmanın yeterince uygulanamaması; kadınların evde ve işte geçen zamanı etkin biçimde kullanabilmeleri ve kısmi süreli işleri bulmalarını oldukça güçleştirmektedir. Bu durum, kadın istihdamının düşmesine ve kadının işsiz kalma oranının artmasının nedenleri arasında yer almaktadır (Gerşil, 2015: 173).

Tüm bunların sonucu olarak kadın yoksulluk ile mücadele etmektedir. Kadınların yoksulluk ile karşı karşıya kalmaları sadece

Türkiye’de değil tüm dünyada yaşanan bir gerçektir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik, kadının yoksulluğuna ilişkin mevzu olarak nitelenmektedir (Ecevit, 2003: 85). Bugün kırsal alanlarda giderek artan yoksulluk, açlık, işsizlik, eğitim yetersizliği, sağlık sorunları, dramatik göç hareketleri, kadın ve çocukların korunmasızlığı ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler gibi konular artık her toplumu ve bireyi de doğrudan ilgilendirir hale gelmiştir (Soysal, 2013: 168).

Kadın yoksulluğu çok boyutlu bir sorundur. Kadınlar yoksulluğu farklı biçimlerde, farklı zamanlarda ve farklı mekânlarda yaşarlar. Genel olarak toplumda kadın ile erkek arasında var olan yapısal eşitsizlikler kadınların yoksulluğu deneyimleme biçimlerini ve görece yoksulluğu farklılaştırmaktadır (Akt. Şener,2012:54). Bu farklılaşma sadece gelir ve fiziki kaynakların yetersizliği değil, aynı zamanda toplumsal mahrumiyet, güçsüzlük ve kaynakların dağılımındaki farklılıktan da kaynaklanmaktadır (Farrell ve Aherne, 2003:1). Toplumda kaynak dağılımındaki bu farklılık, kadın istihdamını etkilemektedir Tablo 1’de Türkiye’de yıllara göre kadın istihdam verileri özetlenmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de Kadın İstihdam Oranları (15+ yaş) (Bin kişi)

	İstihdam (Bin)	İstihdam Oranı (%)	İşgücü (Bin)	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsiz (Bin)	İşsizlik Oranı (%)
2014	7689	26.7	8729	30.3	1040	11.9
2015	8058	27.5	9225	31.5	1167	12.6
2016	8312	28	9637	32.5	1324	13.7
2017	8729	28.9	10159	33.6	1431	14.1
2018	9018	29.4	10473	34.2	1455	13.9
2019	8924	28.7	10686	34.4	1762	16.5

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri, 2005-2013 Yıllarına İlişkin Sonuçlar

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği

Genel olarak 2000 - 2010 Yılları arası kadın istihdam oranı düşmekte iken, son yıllarda uygulanan aktif işgücü politikaları kadın istihdam oranında nispeten bir artışa neden olmuştur. Buna rağmen kadın işgücü göz önünde tutulduğunda oldukça düşük sayılabilir. 2014 yılı itibariyle kadınların işgücüne katılım oranı%30.3 iken,2019 yılında bu oran %34,4’e yükselmiştir. Kadınlar için işsizlik oranı 2014 yılında %11.9 olarak gerçekleşirken, 2019 yılında ise bu oran %16.5’e yükselmiştir. Tarımsal faaliyetlerin işgücü istihdamında giderek öneminin azaldığı günümüz koşullarında tarımda kadının yeri ve ekonomik faaliyetlere katılımı farklı bir boyut kazanmıştır. Tarım kesimindeki kadınların üretime katılımı ailenin sahip olduğu arazi varlığına göre, gerçekleştirilen tarımsal faaliyete ve ailenin gelir düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Ailenin mülk toprak genişliği ve tarımsal mekanizasyon düzeyi arttıkça kadın tarımsal üretimden kopmakta ve çalışma potansiyelini ev kadınlığına yöneltmektedir (Akt. Peker, Kubar; 2012).

Türkiye’de incelenen verilere bakıldığında her dönemde kırdaki kadınların işgücüne katılım oranları kentte kadınların işgücüne katılım oranlarının oldukça üzerindedir. Erkeklerde ise, kır ve kent arasında çok büyük bir farklılık gözlenmemekle birlikte, kırdaki işgücüne katılım oranları kente göre biraz daha yüksektir. Kadınlarda kır ve kent ayrımı dikkate alınarak işgücüne katılım oranlarının eğilimi incelendiğinde, söz konusu dönemde, kırdaki büyük farklılık bulunmamasına karşın, kentte işgücüne katılım oranlarında artış olduğu gözlenmektedir (Kılıç, Öztürk, 2014; 113). Kadın istihdamının bölgesel olarak farklılaşmasının nedeni bölgelerin gelişmişlik düzeyindeki farklılıklardır. Gelişmişlik düzeyine paralel olarak hem kadına yönelik geleneksel zihniyet yapısı hem de istihdamın sektöre yapısı değişmektedir (Berber, Y. Eser, 2008; 12). Kırsal kesimden kente göç eden kadınların işgücüne uyum sağlayamamasının bir başka nedeni ise, kadının eğitim düzeyinin düşük olmasıdır. Bunun sonucu olarak kırsal kesimden gelen kadın sadece vasıfsız bir işçi olabilmiştir (Ata,2006: 19). Yılların gelişmişlik oranları ile iş hayatına daha fazla katılan kadın iş yaşamındaki zorluk ve dezavantaj noktasında bir değişiklik olmamış ve iş yaşamlarındaki koşullar iyileştirilme noktasında yetersiz kalmıştır, bununla birlikte kadın özel sektör başta olmak üzere diğer sektörlerde de çalışma oranları artmasına rağmen ücret adaletsizliği her koşulda yaşanmaktadır.

3. Metodoloji ve Çalışma Grubu

Çalışmada mülakat yöntemi esas alınmış olup bu yöntem geçmiş ve mevcut zamandaki durumu açıklamaya çalışan bir yöntem olup bireyleri koşullar içerisinde sahip olduğu biçimiyle tanımlanmakta ve bireylerin fikirlerini değiştirme ve etkileme çabası göstermemektedir (Karasar, 2007: 77). Nitel araştırmalar ile veri toplamada alguların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşım ile ortaya konması mümkün olmaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2006: 39). Bu çalışmada elde edilmek istenen cevapların eksiksiz alınabilmesi ve anında değişebilen koşullara uyum sağlayabilmesi için, soru sayısı ve sırası esnek bırakılmış bundan dolayı da yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır (Ekiz, 2003; Çepni, 2005; Yıldırım ve şimşek, 2006; Karasar, 2007). Çalışma bölgesel nitelik taşımakta olup TRB1 Bölgesi'nde (Elazığ, Malatya, Bingöl, Tunceli) gerçekleştirilmiş olup farklı üretim desenine sahip 14 çiftçi ile yapılmıştır. Çalışmaya katılan çiftçiler kritik durum örneklenmesi olarak nitelendirilen örneklem yardımıyla belirlenmiştir. Çalışma grubundaki katılımcılara ait demografi bilgileri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Çalışma grubundaki katılımcılara ait demografik bilgiler

Kod Adı	Görev	Yetiştirdiği Ürün	Kod Adı	Görev	Yetiştirdiği Ürün
A	Çiftçi	Kayısı	H	Çiftçi	Üzüm
B	Çiftçi	Kayısı	I	Çiftçi	Pancar
C	Çiftçi	Kayısı	İ	Çiftçi	Buğday
D	Çiftçi	Kayısı	J	Çiftçi	Nohut
E	Çiftçi	Domates	K	Çiftçi	Dut
F	Çiftçi	Domates	L	Çiftçi	Dut
G	Çiftçi	Domates-biber-üzüm	M	Çiftçi	Dut

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği

Çalışmanın ilk aşamasında TRB1bölgesi’nde tarım sektörü değerlendirilerek aşağıdaki sorulara cevap aranarak yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır.

- Bölgede yetiştirilen ürünler nelerdir?
- Hangi ürünler için işçiler çalıştırılmaktadır?
- Tarım işçilerinin belirlenmesinde nelere dikkat edilmektedir? gibi sorulara cevaplar aranmıştır.

Yapılan literatür taramalarında tarım sektöründeki mevsimlik işçilerdeki sorunlar saptanmış ve bölge koşulları da göz önüne alınarak on üç soru hazırlanmıştır Ayrıca çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; verilerin hızlı kodlanmasına ve analiz edilmesine imkan tanınması, katılımcıların verdikleri bilgiler arasında benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmaya yardımcı olması gibi özellikleri nedeniyle kullanılmıştır (Çepni, 2005). Mülakat yöntemi ile verilerin elde edilmesinin ardından içerik ve betimsel analiz tekniği kullanılmış, nitel bulgular analize dahil edilmiştir. (Yıldırım ve şimşek, 2006: 178). Ayrıca mülakat yönteminde katılımcıların ifadelerindeki cümleler alıntı olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde çalışma grubu ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

- **Çiftçilerin ekonomik durumları ile ilgi olarak;**

İlk olarak çiftçilerin ekonomik durumuna yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu sorular arasında; “başka gelir kaynağınız veya uğraşınız var mı?”, “geçen yıl ve bu yıl tarımdan elde ettiğiniz gelir ortalama olarak ne kadardı?” şeklinde sorular yer almaktadır. Bu sorularda alınacak cevaplar ile çiftçinin gelir düzeyi ile işçi sayısı arasında bir ilişkinin var olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Buradan alınan cevaplara göre gelir düzeyi yüksek olan çiftçilerin daha fazla işçi çalıştırırken, gelir düzeyi düşük olan çiftçilerin az az işçi çalıştırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu da işçideki kadın erkek seçiminin farklılığını ortaya koymuştur; kod adı B ve C olan iki ayrı çiftçi kayısı

yetiştirmekte ve kayısı ürününden yıllık elde ettikleri gelir aynı düzeyde fakat B kod adlı çiftçinin farklı bir sektörden gelir sağlarken, C kod adlı çiftçinin gelirinin olmayışı işçi sayısını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu katılımcılardan çıkarılan bulgulara bakılarak ekonomik durumların işçi seçimindeki belirleyici rolü üstlendiği görülmektedir. Çiftçilerin ürettikleri ürünlerden elde ettiği gelir bir sonraki yılda çalıştıracağı işçi sayısını ve aynı yıl ürün kalitesi, miktarı ile önemli derecede etkilediği de bu sorulardan çıkarılan başka bir sonuç olmuştur. Tablo 3’de katılımcılara başka bir gelir kaynaklarının varlığına ait cevaplar yer almaktadır.

- **Yetiştirilen ürün ve işçi tercihi ile ilgili olarak;**

Katılımcılara yöneltilen “Yetiştirdiğiniz ürünler neler?”, “Hangi ürün için işçi çalıştırıyorsunuz?”, “Bu yıl hangi ürün için ne kadar işçi çalıştırdınız?” gibi sorulara verilen cevaplara bakıldığında birden çok ürün yetiştirirken sadece belli ürünler için işçi tercih ettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılar bunun sebebi olarak ekilen üründen elde edilen kar düzeyi veya ürün miktarı ile bağlantılı olduğu gibi, yetiştirilen ürünün iş yükünün de önemli bir etken olarak kabul edildiği görülmektedir. J kod adlı çiftçinin yetiştirdiği ürünler sadece nohutla sınırlı değil birçok ürün yetiştirirken sorulan sorular neticesinde ara dönem ürünü olarak yetiştirdiği ürünlerde işçi çalıştırmayıp aile fertleri ile hasadını gerçekleştirirken, ana ürün olarak yetiştirdiği tarım ürünü hasadı için işçi çalıştırdığını belirtmiştir. Çalıştırdığı işçilerin cinsiyet seçimlerinde ise işin fiziksel ağırlığına bağlı olarak aynı zamanda fayda-maliyet değerlendirmesi yapılarak tarım işçilerinin cinsiyetlerini belirlediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre ürün hasadında işçi tercihinde hem cinsiyetin hem de verimliliğin esas alındığı görülmektedir. Tarım işçilerinin ücret düzeyleri sorulduğunda ise kadın tarım işçilerinin erkeklere nazaran yüksek ücret beklentisinin daha düşük olduğunu da ilave etmişlerdir. Katılımcıların çalıştırdıkları işçi sayısı Tablo 4’de verilmektedir.

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği

Tablo 3. Katılımcılara başka bir gelir kaynaklarının varlığına ait cevapları

Kod Adı	Başka Gelir Kaynağımız Veya Uğraşımız Var Mı?	Yetiştirdiği Ürün	Kod Adı	Başka Gelir Kaynağımız Veya Uğraşımız Var Mı?	Yetiştirdiği Ürün
A	Hayır, bir gelirim yok	Kayısı	H	Emekliyim	Üzüm
B	Evet, kayısı ticareti yapıyorum	Kayısı	I	Hayır, bir gelirim yok	Pancar
C	Hayır, bir gelirim yok	Kayısı	İ	Emekliyim	Buğday
D	Evet memurum	Kayısı	J	Hayır, bir geliri yok	Nohut
E	Evet, şoför olarak çalışıyorum	Domates	K	Memurum	Dut
F	Hayır, bir gelirim yok	Domates	L	Muhtarım	Dut
G	Evet, yetiştirdiğim ürünün ticaretini yapıyorum	Domates-biber-üzüm	M	Hayır, bir gelirim yok	Dut

Tablo 4. Katılımcıların çalıştırdıkları işçi sayısı

Kod adı	Bu yıl hangi ürün için ne kadar işçi çalıştırdınız?	Yetiştirdiği ürün	Kod adı	Bu yıl hangi ürün için ne kadar işçi çalıştırdınız?	Yetiştirdiği ürün
A	20 kişi	Kayısı	H	3 kişi	Üzüm
B	50 kişi	Kayısı	I	10 kişi	Pancar
C	15 kişi	Kayısı	İ	2 kişi	Buğday
D	30 kişi	Kayısı	J	3 kişi	Nohut
E	10 kişi	Domates	K	2 kişi	Dut
F	5 kişi	Domates	L	2 kişi	Dut
G	15 kişi	Domates-biber-üzüm	M	4 kişi	Dut

- **İşçi seçiminde cinsiyetin önemi ile ilgili olarak;**

Çalışmanın esas konusunu oluşturan kadın erkek ücret adaletsizliği konusuna yönelik sorulardan biri olan tarım işçisi seçiminde cinsiyet tercihinine yönelik sorular arasında; “Çalıştırdığımız işçilerin kaç erkek? Kaç kadın?”, “Ne kadar süre çalıştırdınız?”, “Çalıştırdığımız işçilerin kadın veya erkek olmalarını neye göre belirliyorsunuz?” şeklindeki sorularla işçi seçimi konusunda nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. İşçilerin yapacakları işleri; “erkek” ve “kadın” işçiler olarak ayıran çiftçiler var iken, işin cinsiyet boyutu ile ilgilenmeyen çiftçilerinde var olduğu da gözlemlenmiştir. Görüşme esnasında sebze yetiştiren çiftçilerden kod adı E olan çiftçi, kadın işçileri fazla sayıda alıp erkek işçileri az çalıştırdığını belirtirken burada yapılan işi fiziksel özellikler ve yeterlilikler olarak kategorize edip işçi sayısını belirlediklerini ifade etmişler, ancak aynı ürünü

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği

yetiştiren kod adı G olan çiftçi; işçi seçimi cinsiyetten uzaklaşınca verimin ve hızın arttığını savunmuştur. Bir diğer çiftçinin ise ağır işleri kadın tarım işçilerinin yapamadığını, erkek işçilerin de toplama işinde hızlı olmadığını ifade ettiği görülmektedir. Katılımcıların çalıştırdıkları işçi sayısında kadın erkek sayıları Tablo 5’de verilmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların çalıştırdıkları işçi sayısında kadın erkek sayıları

Kod adı	Çalıştırdığınız İşçi Sayısı Ve Cinsiyeti		Yetiştirdiği Ürün
	Kadın	Erkek	
A	13 kadın	7 erkek	Kayısı
B	30 kadın	20 erkek	Kayısı
C	10 kadın	5 erkek	Kayısı
D	23 kadın	7 erkek	Kayısı
E	8 kadın	2 erkek	Domates
F	4 kadın	1 erkek	Domates
G	12 kadın	3 erkek	Domates-biber-üzüm
H	2 kadın	1 erkek	Üzüm
I	7 kadın	3 erkek	Pancar
İ	-	2 erkek	Buğday
J	2 kadın	1 erkek	Nohut
K	-	2 erkek	Dut
L	-	2 erkek	Dut
M	2 kadın	2 erkek	Dut

- **Tarım İşçisi tercihinde cinsiyet ve ücret ile ilgili olarak;**

Çalışmanın son bölümünde ise kadın ve erkek tarım işçilerinin aldıkları ücretlerine yönelik sorulara yer verilmiştir. Bu sorular arasında; “Günlük yevmiye olarak erkeklere ne kadar?”, “Kadınlara ne kadar ücret

veriyorsunuz ?”, “Düşük ise kadınlara neden az veriyorsunuz?” şeklinde sorular ile bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre bulguların farklılık gösterdiği aynı işi yapan işçilerin de farklı ücretlere tabii tutulduğu görülmüştür.

Kod adı A ve B olan çiftçiler aynı ilde ikamet etmekte olup ücret konusunda şekilde kadın-erkek ücret ayrımı yapmadığını ifade ederken, aynı ürünü üreten kod adı C olan çiftçide ise farklı ilde üretim yapıp yine bir önceki çiftçiler gibi ücret noktasında cinsiyet ayrımı gözetmediğini ifade etmiştir. Fakat kod adı D olan çiftçi yine aynı ürün için kadın-erkek arasındaki ücreti farklılaştırıp fiziksel yeterlilik ve güç noktasında erkeklerin fazla ücret almaları gerektiğini savunurken, gerekçe olarak da erkeklerin fiziksel güçlerinin ürettiği ürünün toplanma aşamasında ve işin süresinin uzamasında erkek işçilerin yaptığı işlerin belirleyici rol oynadığını belirtmiştir.

Çalışma koşulları aynı olan bir iş veya üretimde ücretlerin farklılık göstermesi ve bunun bir denetiminin olmayışı bu çalışmada en belirgin bulgulardandır. Kod adı A ve B olan çiftçilere günlük yevmiye neye göre belirleniyor? sorusuna şehirdeki sendikaların aktif olarak ilgilendikleri ve yıl içindeki tarım işçi yevmiyelerini belirleyip açıklandığını ifade ederken, aynı ürünü yetiştiren fakat farklı ilde ikamet eden kod adı D ve C olan katılımcı ise bir kurum tarafından ücretlerin belirlenmediğini ücretlerin bölgesel ortalamaya bakılarak verildiğini ifade etmiştir. Kod adı K olan çiftçi tarım işçisi temini noktasında sıkıntı yaşadıklarını işçi bulamadıklarını buldukları işçinin de erkek olduğunu söyleyerek kadın işçi çalıştırmadıklarını belirtmiştir. Katılımcılara kadın işçiye verilen ücret sorduğunda ise kadın işçi bulamadıklarını tercih kadın işçileri tercih ederken ücretlerinin erkek işçilere oranla az verildiğini belirtmişlerdir. Kod adı H olan çiftçi ise sorulan sorulara ücret konusunda hiçbir şekilde farklılık olmadığını her iki tarafa da eşit verildiğini söylemiştir. Üzüm üreten kod adı H olan çiftçi ise ağır tabir edilen işlerin olmasına rağmen fiyatların eşit olması çalışmada dikkat çeken bir başka nokta olmuştur.

Katılımcılara çalıştırdıkları işçilere verdikleri ücretleri sorulmuş ve sonuçlar Tablo 6’da özetlenmiştir. TRB1 Bölgesinde katılımcıların verdikleri cevaplara göre kadın tarım işçilerinin ortalama ücreti 64TL olup, erkek tarım işçilerinin ise 74TL olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ürün desenine göre kayısı

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği

üretimi yapan çiftçilerin ücretlendirmede cinsiyet ayrımı yapmayı eşit verdiği görülürken, işlerin ağırlık sınıflandırmasını yaptıkları ancak aynı saat çalıştıkları için ücretlerinin eşit olarak verildiğini ifade etmişlerdir. Özellikle domates üretiminde kadın erkek ücret adaletsizliğinin yoğun olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı şekilde nohut ve dut üretiminde de ücret adaletsizliğinin var olduğu net bir şekilde görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların çalıştırdıkları işçilere verdikleri ücret düzeyi

Kod Adı	Günlük Yevmiye Olarak Erkeklere Ne Kadar?		Yetiştirdiği Ürün
	Kadın	Erkek	
A	65TL	65TL	Kayısı
B	75TL	75TL	Kayısı
C	75TL	75TL	Kayısı
D	65TL	65TL	Kayısı
E	50TL	70TL	Domates
F	45TL	70TL	Domates
G	60TL	60TL	Domates-biber-üzüm
H	60TL	80TL	Üzüm
I	80TL	100TL	Pancar
İ	-	60TL	Buğday
J	70TL	70TL	Nohut
K	-	80TL	Dut
L	-	80TL	Dut
M	60TL	80TL	Dut
TRB1 ORT.	64TL	74TL	

SONUÇ

Tarım işçilerinin çalışma koşullarındaki mevcut problemlerin ele alındığı birçok çalışma literatürde uzun yıllardır mevcut olup günümüzde konu akademik çalışmalarda farklı açılardan değerlendirilmeye devam etmektedir. Bu çalışmanın çıkış noktasını kadın-erkek ücret adaletsizliği konusu oluşturmaktadır. Çalışmayı diğer çalışmalardan özgün kılan noktası ise çalışmanın sektörel olarak yapılması ve konunun tarım sektörü üzerinden değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmada mülakat tekniğinin kullanılması ve katılan çiftçilere sorulan sorularda esneklik sağlanması elde edilmek istenen bilgilerde nokta atışının yapılmasına katkı sağlamıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda TRB1 bölgesinde kadın-erkek ücret adaletsizliğinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada aynı saatte, aynı işi yapmalarına rağmen erkek tarım işçilerine günlük yevmiye olarak ortalama 74 TL verilirken, kadın tarım işçilerine ise günlük yevmiye olarak ortalama 64TL verildiği belirlenmiştir. Katılımcılar tarafından bu durumun nedeni olarak ifade edilen sebepler arasında; bölgede hala ataerkil bir yapının hakim olması, tarım sektöründe çoğunluk tarafından kadının ücretsiz aile işçisi olarak kabul edilmesi, erkeklerin fiziksel güçlerinin daha fazla olması nedeniyle daha fazla tercih edilmesi gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Ayrıca kadın işçilerin sadece daha fazla hassasiyet gerektiren işlerde mecbur kalınması durumunda tercih edildiği de katılımcılar tarafından ifade edilen bir başka bulgu olmuştur.

Çalışmada dikkat çeken unsurlardan bir diğeri ise TRB1 Bölgesi içerisinde yer alan Malatya ilinde tarım işçilerinin ücretlerinin Ticaret Borsası tarafından belirlendiği bu nedenle de kadın-erkek ücret adaletsizliğinin o ilde mevcut olmadığı ancak TRB1 Bölgesi genelinde bu uygulamanın var olmadığı sonucu olmuştur. Bu bağlamda bu uygulamanın bölge genelinde yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; tarım sektöründe kadın erkek ücret adaletsizliğinin ortadan kaldırılması kapsamında ücretlerin bir kurum tarafından asgarinin belirlenerek cinsiyet gözetmeksizin standart hale getirilmesi, ödemelerin banka aracılığı ile yapılması aynı zamanda bu durumun kayıt dışının önüne geçilmesi açısından katkı sağlaması, ücretlendirmede subjektif değer yargılarının değil çalışma saatlerinin ele

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği alınması gerekliliği konusunda çiftçilere farkındalık oluşturulması gerekliliği büyük önem arz etmektedir. Aksi takdirde tarım sektöründe kadın erkek ücret adaletsizliğinin giderilmesinin hususunun mümkün olması da oldukça zor bir hal alacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

ATA Namık, Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılma Oranı Hakkında Bir Not, *İşveren Dergisi*, Cilt 44, Sayı 4, Ocak 2006,s. 19-23

ATIL Yörü H. (2009). *Türk Kütüphaneciliği 23*, Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi. 351-366.

BELET, N. H.,(2013), Kriz Olgusunun Kadına Yönelik Algıya Ve Kadın İşgücüne Etkisi, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15,s 1,204.

BİÇERLİ M. Kemal. (2005); *Çalışma Ekonomisi*, Beta yayınları, İstanbul.

ÇEPNİ, S. (2005). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*, Trabzon: Üçyol Kültür Merkezi Yayınları

DAYIOĞLU, M., & KASNAKOĞLU, Z., (1997), “Kentsel Kesimde Kadın ve Erkeklerin İşgücüne Katılımları ve Kazanç Farklılıkları”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 24(3),329- 361

DURUOĞLU T. (2007) *Emek Piyasasında Cinsiyetçi Ücret Ayrımı: Bursa Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi İletişim kuram ve araştırma dergisi Sayı 24 Kış-Bahar, s. 61-76.

ECEVİT, F. Yıldız; (1995), “Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeginin Konumu ve Değişen Biçimleri”, iç. Şirin Tekeli (Ed.) 1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, , 3. Baskı, s.117-128.

ECEVİT, Y., (2003), *Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir*

EKİZ, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.

FARRELL Helen ve AHERNE Caitlin, (2003) “WomenandPoverty”, NationalWomen’sCouncil of Ireland, NWCIFactsheet No. 2, (Çevrimiçi) , s.1-48

FİCHTER J. H., (2004) Sosyoloji Nedir, (Çev. Nilgün ÇELEBİ), Anı Yayınları, Ankara.

GERŞİL G., (2015). Küresel Boyutta Yoksulluk Ve Kadın Yoksulluğu. Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü cilt; 22 sayı ; 1, MANİSA.

KAYA G, SELİM R . Türkiye’de Cinsiyete Bağlı Ücret Eşitsizliği. Pap. 2018; 7(1): 408-413.

KARASAR,, N. (2007). Bilimsel Aratırma Yöntemi. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Yayınevi. MEB, (2012).

KILIÇ D., ÖZTÜRK S., (2014). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama. Amme İdaresi Dergisi, Cilt 47, Sayı 1, s.107-130

İLKKARACAN, İ. ve SELİM, R. (2002). “The Gender Wage Gap in the Turkish Labor Market”, Labour 21(3), pp. 563-593

KİREN Özlem GÜRLER Şenay ÜÇDOĞRUK (2007) Türkiye’de Cinsiyete Göre Gelir Farklılığının Ayrıştırma Yöntemiyle Uygulanması Journal of Yasar University, 2(6), 571-589

ÖZAYDINLIK K., (2014), Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi Yıl: 14 Sayı: 33 Tarih: Temmuz-Aralık 2014 SS: 93-112 ISSN: 2148-9424.

PEKER E.,KUBAR Y.. (2012) Türkiye’de Kırsal Kesimde Kadın İstihdamına Genel Bir Bakış. Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi (C.XIV, S II, 2012) s.173-188

SOYSAL, A . (2013). Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği: Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8 (1) , 163-190.

ŞENER Ü., (2012). Kadın Yoksulluğu. Mülkiye Dergisi 36(4),s.51-64, Ankara.

Türkiye’de Tarım Sektöründe Kadın-Erkek Ücret Adaletsizliği:TRB1 Bölgesi Örneği

TANSEL, A, (1999), Public-Private Employment Choice, Wage Differentials and Gender in Turkey, Ekonomik Yaklaşımlar Merkezi, Çalışma Raporu No: 99/7. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TÜİK işgücü istatistikleri, 2005-2013 Yıllarına İlişkin Sonuçlar, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, Erişim tarihi: 23.05.2020

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Aratırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık Van Eitim Sorunları Çalıntayı 18-19 Haziran 2012.

YILMAZ, A., BOZKURT, Y., İZCİ, F., (2008), Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), Aralık 2008, 89.